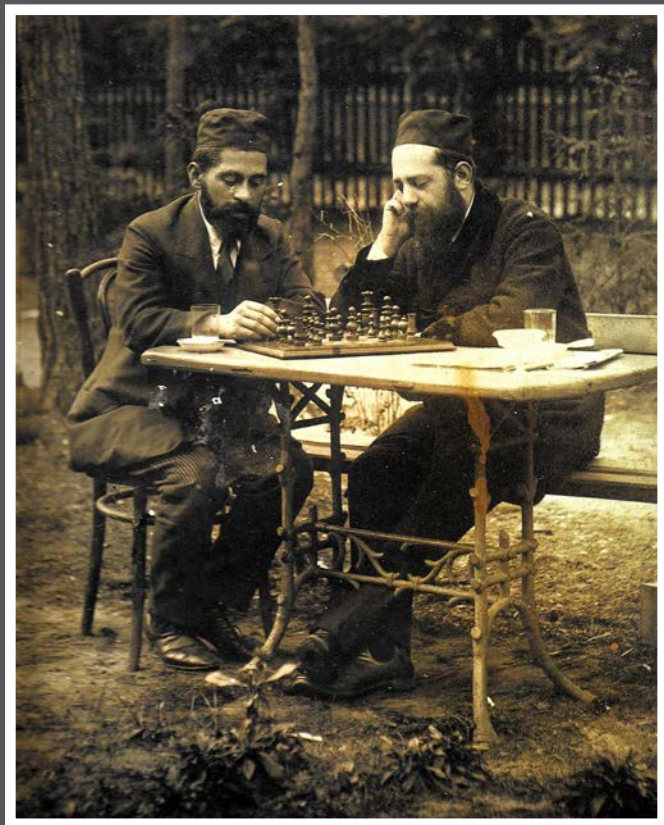

I continuo veient les seves cares

Fotografies dels jueus polonesos

Museu d'Història dels Jueus

Del 27 de gener al 22 de maig de 2016

Una exposició iniciativa de Golda Tencer, presidenta de la Fundació Shalom de Varsòvia, presentada a Girona amb la col·laboració del Consolat General de la República de Polònia a Barcelona i el Museu d'Història dels Jueus

L'exposició titulada «l continuo veient les seves cares. Fotografies dels jueus polonesos» és fruit d'una iniciativa de la Fundació Shalom, que el 1994 va adreçar una crida internacional demanant la donació de fotografies de jueus polonesos.

En aquell moment –al cap de gairebé cinquanta anys del final de la Segona Guerra Mundial– molts van dubtar de la viabilitat del projecte. Tanmateix, van començar a arribar fotografies, procedents tant dels indrets més diversos de Polònia com dels racons més allunyats del món. Moltes fotografies les van donar jueus polonesos repartits arreu del món –familiars de les víctimes de l'Holocaust, establerts a Israel, Veneçuela, el Brasil, els Estats Units, Itàlia, l'Argentina o el Canadà–, que s'havien endut a casa seva aquells retalls del passat. Algunes d'aquestes fotografies havien estat custodiades com a records molt preuats, d'altres es van conservar en racons oblidats, relegades a golfes i soterranis.

Aquesta exposició es pot interpretar com un plany per un món desaparegut, al qual només podem tornar contemplant fotografies antigues. En museus de diversos països del món es conserven fotografies de jueus polonesos famosos: músics, pintors o escriptors. Però mancava la memòria de la gent senzilla, en general ignorada per la Història. Amb aquesta mostra, la Fundació Shalom l'ha recuperat. D'aquesta manera, els noms de totes aquelles persones han pogut transcendir i avui formen part ja de la memòria col·lectiva d'Europa.

«No només són justos els qui han salvat com a mínim una vida. També es mereixen aquest qualificatiu els qui han contribuït a preservar la memòria.»

Són precisament aquests els qui han fet realitat aquesta exposició.

Des de fa uns quants segles, la història de Polònia està enllaçada amb les vicissituds del poble jueu. És força probable que els comerciants jueus haguessin visitat els territoris habitats per polonesos abans de la fundació del seu estat a

finals del segle x, travessant les rutes de comerç que els conduïen des de l'Europa occidental, a través de l'actual Ucraïna, fins a Bizanci i els països musulmans. Els seus primers assentaments permanents daten del segle xi: en aquesta data s'estableixen les primeres comunitats jueves a Cracòvia i altres ciutats. Polònia va oferir als jueus refugi davant de les persecucions que estaven

patint a l'Europa occidental en l'època de les croades medievals dels segles xi-xiii i davant de l'epidèmia de pesta bubònica de mitjan segle xiv, anomenada Pesta Negra. Els reis i els prínceps polonesos van protegir els colons jueus, als quals van garantir llibertat de culte i el dret a desenvolupar activitats econòmiques, principalment de tipus comercial i creditici, atesa la debilitat de la burgesia nacional en aquestes qüestions.

El tipus d'activitats dutes a terme pels jueus els va dur a establir-se sobretot a les ciutats. Hi van formar nuclis compactes (carrers o barris) i hi van fundar institucions i establiments necessaris per al funcionament de la seva comunitat: sinagogues, escoles, banys rituals, carnisseries caixer, fleques o cementiris. La mateixa comunitat jueva administrava la vida d'aquests nuclis, que, a més de satisfer les

necessitats religioses dels seus membres, s'ocupaven també de l'ensenyament, la beneficència i la mediació en tota mena de litigis interns. Al final de l'edat mitjana, Polònia era el país europeu que més seguretat oferia als jueus, i després de la seva expulsió d'Espanya el 1492 –amb el declivi consegüent del nucli de la cultura hebrea a Andalusia–, es va convertir en la principal destinació de la diàspora. A partir del segle xvi, la població jueva a Polònia va augmentar ràpidament, i va do-

nar origen a un centre de vida religiosa i cultural dels *ashkenazim* –o jueus originaris d'Alemanya–, de gran prestigi arreu d'Europa. Els *ashkenazim*, a diferència dels sefardites, procedents d'Espanya, parlaven en la seva vida quotidiana un dialecte de l'alemany anomenat *jiddisch* i van establir els seus propis ritus i normes religioses.

Malgrat que en aquella època van començar a aflorar certes actituds antisemites, els jueus polonesos havien aconseguit consolidar un ampli marc de llibertats i autonomia. S'havien establert les bases per al desenvolupament de la ciència jueva, gràcies als estudiosos del Talmud del segle XVI, fundadors de les *yeshiva* (escoles talmúdiques) de Cracòvia i Lublin. Aquestes institucions, d'un elevat nivell acadèmic, van estendre la seva autoritat a Alemanya, Bohèmia i Itàlia. D'altra banda, la creixent importància de la «diàspora polonesa» es pot deduir del desenvolupament de les institucions autònomes jueves, iniciat a finals del segle XVI i principis del XVII. A més de les comunitats jueves, que exercien el paper de l'administració local, també va sorgir una institució central: l'Assemblea Jueva, que, d'una banda, regulava el funcionament intern de la població jueva a Polònia i, de l'altra, representava aquesta població davant dels òrgans de l'Estat. Es tractava, per tant, d'una institució única a escala europea.

L'existència estable dels jueus polonesos, fidels a la seva religió, va ser sacsejada arran dels canvis sobtats que es van començar a produir a la segona meitat del segle XVIII. En primer lloc, en aquella època va sorgir entre els jueus un nou moviment

religiós de caire místic, el hassidisme, que, amb el pas del temps, va contribuir a l'aïllament progressiu dels jueus de la resta de la societat. En segon lloc, la Il·lustració europea va comportar les idees d'igualtat de drets i eliminació de les barreres socioculturals entre jueus i cristians. Aquestes noves tendències religioses i ideològiques es van desenvolupar

en una escena política profundament canviada, després del col·lapse de l'Estat polonès el 1795 i el repartiment dels seus territoris entre les tres potències veïnes: Rússia, Prússia i Àustria. Com que la política envers els jueus era diferent en cada un d'aquests estats ocupants, el resultat de les tendències a la modernització i assimilació, d'una banda, i el

desig de conservar el model religiós tradicional, de l'altra, també va ser diferent en cada un d'ells. Al llarg del segle xx, la població jueva es va anar diversificant internament cada vegada més: un botiguer religiós d'un petit poble sota dominació russa, parlant de *jiddisch*, cada vegada tenia menys en comú amb un empresari jueu de la zona dominada per Prússia, educat i secularitzat, germanoparlant i aspirant a formar part de l'elit.

L'ascens de l'antisemitisme a partir del final del segle XIX –no sols a les terres poloneses, sinó també a tot Europa– va fer que es qüestionés la idea d'igualtat de drets i les tendències a l'assimilació dels jueus, i es va abandonar la recerca de mesures sociopolítiques que poguessin servir per a aquesta finalitat. En aquella època, centenars de milers de

jueus van abandonar Polònia i, en la seva fugida de l'antisemitisme i la superpoblació, van emigrar a la cada vegada més pròspera Amèrica. Part dels jueus van passar a engrossir diferents moviments esquerranistes que veien en l'antisemitisme una manifestació dels conflictes de classe i es mostraven convençuts que

les postures antisemites desapareixerien en una societat caracteritzada per una major justícia social. Al seu torn, un grup molt abundant de jueus va respondre a la crida de Teodor Herzl, el qual va postular la creació d'un estat israelià com a condició necessària per al futur del poble jueu. El moviment sionista va obtenir en els territoris polonesos nombrosos partidaris, dels quals els més compromesos

van emigrar a Palestina per treballar en la construcció de l'estat d'Israel, tot i que la majoria simplement pretenien conservar el seu mode de vida inspirat en l'observança religiosa que havien dut a terme fins llavors.

El 1918, quan Polònia va recuperar la independència després de més de cent anys de submissió, contenia dins de les seves fronteres tres milions de jueus. La majoria d'aquests jueus es van mostrar favorables al nou estat, per tal com van creure que la Polònia del futur seria un país democràtic, on podrien viure lliures de persecucions. Les seves esperances van ser acomplertes tan sols parcialment. En el període d'entreguerres, els jueus van gaudir d'una llibertat considerable per conrear la seva pròpia cultura i vida política.

Això no obstant, l'auge de les ideologies de dretes i nacionalistes – que es va produir en nombrosos països europeus, entre els quals Alemanya, Espanya i Polònia – va originar una escalada d'actituds antisemites a la segona meitat dels anys trenta.

La invasió de Polònia per l'Alemanya nazi al setembre del 1939 va suposar l'inici de l'Holocaust. Com a primera mesura, les forces d'ocupació alemanyes van aïllar els jueus de la resta de la societat polonesa, els van recloure en guetos i els van sotmetre al terror dels treballs forçats, per procedir, tot seguit, a la seva aniquilació sistemàtica en camps d'extermini com Auschwitz, Treblinka, Bećřec, Sobibór i d'altres. L'actitud dels polonesos davant de l'Holocaust va ser desigual: alguns van ajudar els jueus arriscant les seves pròpies vides; d'altres, moguts per la finalitat de lucre o sentiments antisemites, van fer costat als alemanys, mentre que la majoria dels polonesos, perseguits també pels nazis, van romandre indiferents davant de la tràgica mort dels jueus. Durant la Segona Guerra Mundial van morir aproximadament el noranta per cent dels jueus polonesos, i amb ells es va extingir la cultura que havien creat i duïen a dins.

L'extermini dels jueus perpetrat pels alemanys en el territori polonès i l'antisemitisme institucional de la Polònia comunista a la postguerra van obligar la majoria dels supervivents jueus a abandonar el país en successives onades d'emigració entre el 1946 i el 1968. Als pocs que van optar per quedar-se a Polònia no se'ls va permetre manifestar ni desenvolupar la seva identitat jueva fins a la caiguda del comunisme el 1989, en què es va reprendre el diàleg entre polonesos i jueus i la reconstrucció de la vida jueva a la Polònia democràtica.

JOLANTA ŻYNDUL

Presentació i adaptació de l'exposició a Girona

Direcció Museu d'Història dels Jueus

Sílvia Planas

Direcció Patronat Call de Girona

Assumpció Hosta

Equip Museu d'Història dels Jueus

Neus Casellas, Mireia Compte, Lúdia Donat, Marc Francesch, Maria Gispert,
Núria Heras, Anna López, Sandra Sanchez i Cristina Taberner

Museu d'Història dels Jueus

Carrer de la Força, 8 - 17004 Girona

www.girona.cat/call - callgirona@ajgirona.cat

 facebook.com/callgirona — [@gironamuseus](https://twitter.com/gironamuseus)

Horaris

De dimarts a dissabte, de 10 a 18h

Dilluns, diumenges i festius, de 10 a 14h

Dipòsit legal: GI.133-2016

**PATRONAT
CALL DE GIRONA**

Fundació Shalom

Consolat General
de la República de Polònia
a Barcelona

Ajuntament de Girona

 Diputació de Girona

 **Generalitat
de Catalunya**

 **CAMINOS DE
SEFARAD**
RED DE JUDERIAS DE ESPAÑA